

Sygn. akt IV CSK 616/12

POSTANOWIENIE

Dnia 16 maja 2013 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Irena Gromska-Szuster (przewodniczący)

SSN Grzegorz Misiurek (sprawozdawca)

SSN Maria Szulc

w sprawie z powództwa Zakładu Ubezpieczeń Społecznych w W.

Oddziału w B.

przeciwko C. B. i K. B.

o zapłatę,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej

w dniu 16 maja 2013 r.,

skargi kasacyjnej strony powodowej

od postanowienia Sądu Apelacyjnego

z dnia 27 czerwca 2012 r.,

oddala skargę kasacyjną.

Uzasadnienie

Sąd Apelacyjny postanowieniem z dnia 27 czerwca 2012 r. uchylił w całości wyrok Sądu Okręgowego w Z. z dnia 30 grudnia 2011 r., uwzględniający w części powództwo Zakładu Ubezpieczeń Społecznych w W. Oddział w B. skierowane przeciwko pozwanym solidarnie C. B. i K. B. o zapłatę należności z tytułu zaległych składek na ubezpieczenie społeczne wraz z odsetkami i odrzucił pozew.

Sąd Apelacyjny uznał, że w sprawie zachodzi nieważność postępowania z uwagi na niedopuszczalność drogi sądowej, gdyż należności z tytułu zaległych składek na ubezpieczenie społeczne mają charakter publicznoprawny, a nie cywilnoprawny. Wskazał, że należności te obejmują składki, odsetki za zwłokę, koszty egzekucyjne, dodatkową opłatę oraz opłatę prolongacyjną i - stosownie do art. 24 ust. 2 ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (Dz. U. Nr 137, poz. 887 ze zm.) - podlegają ściągnięciu na podstawie przepisów o postępowaniu egzekucyjnym w administracji lub egzekucji sądowej. Zgodnie z art. 26 ust. 3 tej regulacji, dla zabezpieczenia należności z tytułu składek Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych przysługuje hipoteka przymusowa na wszystkich nieruchomościach dłużnika; podstawę jej ustanowienia stanowi doręczona decyzja o określeniu wysokości należności z tytułu składek. Okoliczność, że pozwani są także dłużnikami rzeczowymi strony powodowej nie oznacza, że charakter wierzytelności powoda uległ zmianie; w dalszym ciągu ma ona charakter publicznoprawny.

W skardze kasacyjnej, opartej na obu podstawach określonych w art. 398³ § 1 k.p.c., strona powodowa - w ramach podstawy naruszenia prawa materialnego - zarzuciła:

- rażące naruszenie art. 24 ust. 2 ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (tekst jedn.: Dz. U. z 2009 r. Nr 205 poz., 1585 ze zm.; dalej: „u.s.u.s.”) przez jego błędną wykładnię polegającą na przyjęciu, że nie wprowadza on dualizmu w zaspokojeniu należności z tytuł składek;
- art. 65 ustawy z dnia 6 lipca 1982 r. o księgach wieczystych i hipotece (tekst jedn.: Dz. U. z 2001 r. Nr 124, poz. 1361 ze zm.) w związku z art. 24 ust 2 i art. 26

ust. 3c u.s.u.s. przez błędne zastosowanie w sytuacji, w której pozew nie podlegał odrzuceniu.

Drugą podstawę kasacyjną skarżący wypełnił zarzutami naruszenia art. 379 pkt 2 k.p.c. i art. 382 § 2 i 3 k.p.c., mającego wpływ na treść rozstrzygnięcia.

W konkluzji wniósł o uchylenie zaskarżonego postanowienia i przekazanie sprawy Sądowi Apelacyjnemu do ponownego rozpoznania.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

W przedmiotowej sprawie istota problemu sprowadza się do kwestii, czy należności z tytuł składek na ubezpieczenie społeczne, mające charakter należności publicznoprawnych, w wyniku zabezpieczenia ich hipoteką przymusową na nieruchomościach dłużnika ulegają przekształceniu w wierzytelności cywilnoprawne, a co za tym idzie, czy do ich dochodzenia dopuszczalna jest droga sądowa.

Pojęcia „sprawa cywilna” i „droga sądowa” zostały zdefiniowane w art. 1 i 2 k.p.c. O dopuszczalności drogi sądowej decyduje charakter sprawy. Powinna to być sprawa o charakterze cywilnym, określanym według stosunku prawnego, z którego wywodzone jest dochodzone roszczenie. Stosunki prawne powstają z określonych zdarzeń, natomiast charakter tych stosunków jest uzależniony od dziedziny prawa, mocą którego zdarzenie stanowi źródło stosunku prawnego. W orzecznictwie Sądu Najwyższego, dotyczącym wykładni art. 1 k.p.c., podkreśla się, że sprawa ma charakter sprawy cywilnej, jeżeli treść łączących strony stosunków prawnych, obejmująca ich wzajemne prawa i obowiązki albo tworząca dany stan prawny, zakłada potrzebę ochrony interesów podmiotów w nich uczestniczących. Sprawa cywilna wymaga zatem pozostawania dwóch lub więcej podmiotów w stosunku prawnym, regulowanym przepisami kodeksu cywilnego i innymi ustawami, którego podmioty - w wypadku sporu - występują jako równorzędni partnerzy. Jeżeli chociażby jeden z nich uzyskuje pozycję podmiotu działającego z mocy swej władzy zwierzchniej, to stosunek taki nie jest stosunkiem cywilnoprawnym (zob. uzasadnienie uchwały Sądu Najwyższego z dnia 5 października 2001 r., III CZP 46/01, OSNC 2002, nr 7-8, poz. 85).

W pierwszej kolejności należy więc rozważyć, czy istnieje potrzeba dochodzenia przed sądem powszechnym należności z tytułu składek przez Zakład Ubezpieczeń Społecznych. Należności z tytułu składek podlegają zaspokojeniu w oparciu o administracyjny tytuł wykonawczy, zaś zgodnie z art. 26 ust. 2 i 3 u.s.u.s., wystawione przez Zakład Ubezpieczeń Społecznych dokumenty stwierdzające istnienie należności z tytułu składek oraz jej wysokość są podstawą wpisu hipoteki do księgi wieczystej nieruchomości stanowiącej własność zobowiązanego. Dla zabezpieczenia należności z tytułu składek Zakładowi przysługuje hipoteka przymusowa na wszystkich nieruchomościach dłużnika. Podstawą ustanowienia hipoteki przymusowej jest doręczona decyzja o określeniu wysokości należności z tytułu składek. Należności z tytułu składek należnych ZUS mogą być przy tym zaspokojone na podstawie administracyjnego tytułu wykonawczego zarówno w sądowym postępowaniu egzekucyjnym, jak i w postępowaniu egzekucyjnym w administracji, na co wskazuje wyraźnie art. 24 ust. 2. Wbrew stanowisku skarżącego, okoliczność, że przepis ten otwiera drogę egzekucji sądowej dla należności ZUS, nie zmienia administracyjnego charakteru tych należności, podobnie jak fakt zabezpieczenia ich hipoteką przymusową na nieruchomościach dłużnika. W uchwałach z dnia 23 maja 2003 r., III CZP 27/03 (OSNC 2004, nr 3, poz. 37) oraz z dnia 16 października 2008 r., III CZP 99/08 (Biul. SN 2008, nr 10, poz. 10) Sąd Najwyższy uznał, że z punktu widzenia egzekucji sądowej administracyjne tytuły wykonawcze pochodzące od ZUS kwalifikować należy jako inne akty, które z mocy ustawy podlegają egzekucji sądowej (art. 777 § 1 pkt 3 k.p.c.). W myśl art. 776 k.p.c., do wszczęcia i prowadzenia egzekucji sądowej, a także zgłoszenia uczestnictwa w podziale sumy uzyskanej z egzekucji z nieruchomości w oparciu o art. 1036 k.p.c., Zakład Ubezpieczeń Społecznych musi uzyskać administracyjny tytuł wykonawczy zaopatrzony w sądową klauzulę wykonalności. Dążąc do zaspokojenia należności z tytułu składek ZUS może zdecydować się na wszczęcie i prowadzenie egzekucji, zachowując w ten sposób wpływ na jej tok i szansę na zaspokojenie w wyższej kategorii (art. 1025 § 1 pkt 9 k.p.c.) albo też oczekiwać na spieniężenie przedmiotu egzekucji, zgłaszając uczestnictwo w podziale sumy uzyskanej z egzekucji z nieruchomości (art. 1036 k.p.c.). Z funkcjonalnego punktu widzenia prowadzenie

egzekucji i zgłoszenie wierzytelności do zaspokojenia w podziale mają ten sam cel. Przyłączenie się wierzyciela do podziału w istocie ma takie same skutki jak złożenie wniosku o wszczęcie egzekucji (zob. uchwała Sądu Najwyższego z dnia 4 czerwca 2009 r., III CZP 37/09, OSNC 2010, nr 2, poz. 22).

W świetle tych uregulowań, a także z uwagi na odesłanie zawarte w art. 31 u.s.u.s. do przepisów ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. - Ordynacja podatkowa (Dz. U. Nr 137, poz. 926 ze zm.), obowiązek płatności składek na ubezpieczenie społeczne swoim charakterem zbliżony jest do zobowiązania podatkowego (zob. uzasadnienie postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 16 kwietnia 2002 r., V CK 41/02, niepubl.). Wyprowadzić z tego należy wniosek, że zobowiązanie z tytułu składki na ubezpieczenie społeczne ma charakter publicznoprawny. Taki charakter tego zobowiązania sprawia, że spór o zapłatę tej składki jest sporem administracyjnoprawnym i z tego powodu nie może być rozstrzygnięty na drodze sądowej (zob. uchwała siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 12 marca 2003 r., III CZP 85/02, OSNC 2003, nr 10, poz. 129).

Prawidłowo więc Sąd Apelacyjny uznał, że niedopuszczalna jest droga sądowa do dochodzenia należności z tytułu składek na ubezpieczenie społeczne także w sytuacji, gdy należności te zostały uprzednio zabezpieczone hipoteką przymusową, ustanowioną na nieruchomościach zobowiązanego.

Mając powyższe na uwadze Sąd Najwyższy na podstawie art. 398¹⁴ k.p.c. orzekł jak w sentencji.